

Kurs „Prawa i role mniejszości narodowych i etnicznych” w ramach projektu „Mniejszości aktywne lokalnie”

Lekcja 3. Organy odpowiedzialne za mniejszości.

Opracowała Katarzyna Waszczyńska. © Fundacja Edukacja dla Demokracji.

PROJEKT WSPÓŁFINANSOWANY PRZEZ SZWAJCARIĘ W RAMACH SZWAJCARSKIEGO
PROGRAMU WSPÓŁPRACY Z NOWYMI KRAJAMI CZŁONKOWSKIMI UNII EUROPEJSKIEJ

Lekcja trzecia -cele

Po ukończeniu lekcji uczestnik będzie:

- znał **organy państwowe**, które odpowiedzialne są za mniejszości narodowe i etniczne w Polsce;
- umiał wskazać ich **kompetencje** oraz określić **zadania**.

1	2	3	4
5	6	7	8

Sytuację mniejszości narodowych i etnicznych określa:

- polityka państwa, realizowana poprzez;
 - **akty** prawne dotyczące mniejszości [*przybliżaliśmy je w lekcji 2*];
 - **organy**, których zadaniem jest zajmowanie się sprawami mniejszości.
- aktywność przedstawicieli mniejszości i ich zaangażowanie w życie grupy własnej oraz większościowej.

Warto przyjrzeć się dwóm stronom tego samego medalu i poznać zadania oraz możliwości jakie one dają.

Obecnie, wśród powołanych organów państwowych zajmujących się problematyką mniejszości należy wymienić:

WE WŁADZY USTAWODAWCZEJ - W PARLAMENCIE:

Komisja do spraw Mniejszości Narodowych i Etnicznych w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej

WE WŁADZY WYKONAWCZEJ

w rządzie – a dokładnie
w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji*:

Departament Wyznań Religijnych
oraz Mniejszości Narodowych
i Etnicznych

Komisja Wspólna Rządu
i Mniejszości Narodowych
i Etnicznych

- powołana na mocy ustawy z 6.01.2005 r.

we władzach samorządowych
na poziomie województw:

Pełnomocnik wojewody do spraw
mniejszości narodowych i etnicznych

urząd powołany na mocy ustawy z 6.01.2005 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Komisja do spraw Mniejszości Narodowych i Etnicznych w Sejmie RP

Przypomnijmy, że Komisja została powołana w 1989 r. jako **komisja stała w Sejmie**. Jej pierwszym przewodniczącym był Jacek Kuroń zastąpiony we wrześniu 1989 r. przez Jerzego Józefa Wuttke. W jej składzie było 18 posłów. Jacek Kuroń zostaje ponownie przewodniczącym Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych w Sejmie II kadencji (w latach 1993-1997);

W obecnej, VII kadencji sejmiku (wybory do Sejmu i Senatu miały miejsce 9.10.2011 r.), Komisja została powołana 17 listopada 2011 r. w składzie 17 posłów*, a przewodniczącym został pan Miron Sycz, reprezentujący Platformę Obywatelską.

** Warto przyjrzeć się składowi sejmowej Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych, nie tylko temu obecnemu, ale i wcześniejszym. Można bowiem dostrzec dużą zmienność posłów - co zresztą było jednym ze (wskazanych przez specjalistów) powodów opóźnień w pracach nad ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym. Przyjrzenie się składowi Komisji pozwoli także dostrzec posłów, którzy są reprezentantami mniejszości, choć nie startowali do wyborów z list mniejszości [obecnie, w wyborach można głosować tylko na listę Mniejszości niemieckiej].*

Zakres obowiązków Komisji Sejmowej

Zakres obowiązków Komisji został określony w Załączniku do uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. o Regulaminie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej dotyczącym Przedmiotowego zakresu działania komisji sejmowych ([Dz.U. 1992 nr 26 poz.185](#)).

Określono w nim, że do zadań Komisji należą:
„sprawy związane z utrzymaniem dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych, etnicznych i językowych oraz ochrony ich praw, a także realizacją zasady równego traktowania osób bez względu na ich pochodzenie etniczne i rasowe oraz narodowość”

Informacja pochodzi [ze strony internetowej Komisji...](#)

Zadania Komisji

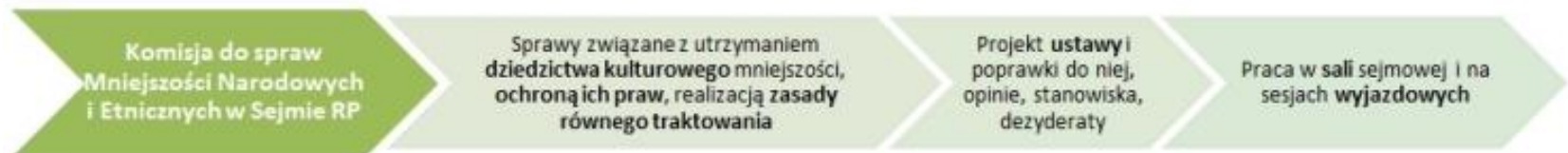
Jednym z najważniejszych zadań Komisji sejmowej było przygotowanie projektu ustawy dotyczącej mniejszości narodowych i etnicznych, co zostało zrealizowane; teraz zaś trwają prace nad zmianami w ustawie;

Komisja przygotowuje również:

- **opinie** - np. opinia w sprawie programów dla mniejszości narodowych i etnicznych...(14.03.2012), sprawozdania z działalności Najwyższej Izby Kontroli...(27.06.2012);
- **dezyderaty** - np. w sprawie poszerzenia granic parku Puszczy Białowieskiej (10.05. i 25.07. 2012), w sprawie przestępstw motywowanych nienawiścią w sieci (21.02. 2013);
- **stanowiska** - np. stanowisko przyjęte 12.12.2012 r. Stanowisko Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP w sprawie wypowiedzi Jarosława Kaczyńskiego podczas wizyty w Opolu.

Warto zaznaczyć, że prace tej Komisji są prowadzone:

- w sali sejmowej,
- w sesjach wyjazdowych, np. ostatnia taka sesja odbyła się 10.04.2013 r.; kolejna zaplanowana jest na 18.06.2013 r. - dotyczyć będzie sytuacji i problemów mniejszości narodowych i etnicznych z terenu województwa podlaskiego.

Zastanów się: czy obywatel może zadać pytanie Komisji?

Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych

ORGANIZACJA

zgodnie z [paragrafem 24 Zarządzenia nr 5](#) Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji w zakres działań tego Departamentu weszło:

„1) prowadzenie spraw:

[...]

- d) mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego,
- e) Urzędowego Rejestru Gmin, w których używany jest język pomocniczy
- f) Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości;

2) obsługa organizacyjno-techniczna: [...]

c) Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych;

3) zastępstwo procesowe Ministra przed sądem administracyjnym w sprawach wykorzystywania dotacji celowych przez mniejszości narodowe i etniczne oraz społeczność posługującą się językiem regionalnym”.

Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych

REALIZACJA

Warto zwrócić uwagę, że podejmowane działania dotyczą przede wszystkim: opracowywania programów poświęconych mniejszościom narodowym i etnicznym (szczególnie w kontekście zachowania ich specyfiki kulturowej, językowej itd.) oraz ich koordynacji, opracowywania propozycji rozwiązań problemów zgłaszanych przez organizacje mniejszościowe, popularyzacja wiedzy na temat mniejszości narodowych i etnicznych oraz kwestii finansowych (określenia zasad podziału dotacji i ich rozliczania).

Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych

ORGANIZACJA

Jej powołanie zostało określone w ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym z 6.01.2005 r., dotyczą jej artykuły 23-30.

Określają one:

charakter Komisji Wspólnej - jest to bowiem „organ opiniotwórczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów” (art. 23 punkt 1.);

- **zadania** (art. 23 punkt 2) - należy do nich przede wszystkim:
 - wyrażanie opinii w sprawach realizacji praw i potrzeb mniejszości;
 - opiniowanie **programów**, projektów dotyczących zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości oraz zachowania i rozwoju języka regionalnego;
 - opiniowanie **projektów aktów prawnych** dotyczących mniejszości;
 - opiniowania **zasad podziału i wysokości dotacji** przyznawanych mniejszościom na ich działania zmierzające „do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości oraz zachowania i rozwoju języka regionalnego” (art. 23 punkt 2, podpunkt 4);
 - podejmowanie działań na rzecz **przeciwdziałania dyskryminacji** osób należących do mniejszości;
- **sposoby realizacji** (art. 23 punkt 3) - zaliczono do nich:
 - współpracę z organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego;
 - współpracę ze środowiskami naukowymi i organizacjami społecznymi.
- **skład** (art. 24) - do którego wchodzi:
 - przedstawiciele organów administracji rządowej (13 osób - to przedstawiciele wszystkich ministerstw oraz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa oraz Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów);
 - przedstawiciele mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (bardzo szczegółowo określono ile osób może reprezentować daną grupę mniejszościową, co uzależniono od liczby danej grupy. I tak, np. grupę czeską reprezentuje 1 osoba, a grupę romską - 2).
- zasady powoływania (art. 24 punkt 2-7) i odwoływania (art. 25) członków Komisji, a także wyznaczania współprzewodniczących (ze strony rządowej i mniejszościowej) (art. 27);
- organizację i terminarz posiedzeń (art. 28, 29, 30).

Komisja Wspólna...

REALIZACJA

Inauguracyjne posiedzenie Komisji miało miejsce 21.09.2005 r. w Warszawie. Regulamin pracy przyjęto 27.06.2006 r.

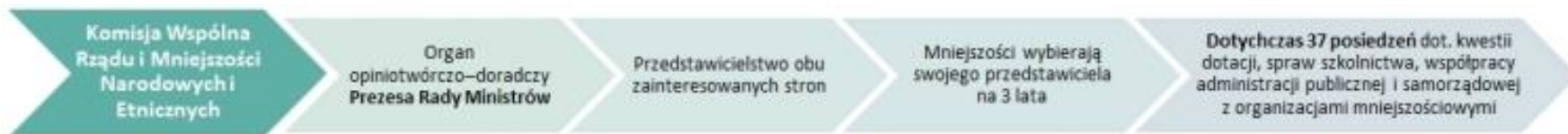
Pierwszymi współprzewodniczącymi byli:

- *ze strony rządowej* - Jan Schön (Podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji);
- *ze strony mniejszości* - Miron Kertyczak (Przewodniczący Związku Ukraińców w Polsce).

Warto dodać, że kadencja trwa trzy lata, a współprzewodniczącego ze strony mniejszości wybierają sami przedstawiciele mniejszości.

Obecnie współprzewodniczącymi są:

- *ze strony rządowej* - Włodzimierz Karpiński (Sekretarz stanu w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji);
- *ze strony mniejszościowej* - Rafał Bartek (członek Zarządu Związku Niemieckich Stowarzyszeń oraz Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim).

Do kwietnia 2013 r. odbyło się **37 posiedzeń**, podczas których zajmowano się m.in. kwestiami dotacji (wysokością, zasadami podziału i rozliczeniem); interesowano się także sprawami szkolnictwa i nauką języków mniejszościowych i regionalnych oraz współpracą administracji publicznej i samorządowej z organizacjami mniejszościowymi.

Pełnomocnik wojewody do spraw mniejszości narodowych i etnicznych

ORGANIZACJA

Powołanie pełnomocnika wojewody zostało określone w ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym z 6.01.2005 r., w artykule 22 punkcie 3.

„Wojewoda może ustanowić pełnomocnika do spraw mniejszości narodowych i etnicznych”

Taki pełnomocnik przejmuje obowiązki wojewody w sprawach mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego, które nakłada cytowana ustawa.

Należą do nich:

- koordynowanie na terenie województwa działań administracji w odniesieniu do mniejszości (realizacji przysługujących praw);
- podejmowanie działań na rzecz:
 - respektowania praw mniejszości oraz osób posługujących się językiem regionalnym;
 - przeciwdziałania dyskryminacji;
 - rozwiązywania problemów mniejszości.

Pełnomocnik ...

REALIZACJA

- obecnie na **16 województw** jest **15 pełnomocników** wojewody; z takiej możliwości nie skorzystał tylko wojewoda świętokrzyski.
- najważniejsze zadania i sposoby ich realizacji są określone w [Kodeksie dobrych praktyk pełnomocnika wojewody do spraw mniejszości narodowych i etnicznych](#)

Zadania pełnomocnika opierają się na:

- **monitorowaniu** stosunków etnicznych,
- bieżącej **współpracy** z przedstawicielami mniejszości i administracją rządową i samorządową,
- **pomocy** i działaniu na rzecz praw mniejszości,
- **wdrażaniu programów** edukacyjnych, kreowaniu pozytywnego wizerunku mniejszości,

Pełnomocnik jest także zobowiązany do **opracowywania informacji na temat sytuacji mniejszościowej** w danym województwie.

Pełnomocnik ...

CECHY

W sposobie realizacji uwagę zwraca szczególnie fakt określenia cech pełnomocnika.

Ma on być bowiem:

- sprawiedliwy,
- obiektywny,
- **aktywny** (powinien znać przedstawicieli mniejszości i/lub organizacje mniejszościowe w danym województwie, utrzymywać stałe kontakty, uczestniczyć w życiu mniejszości, znać jej problemy),
- powinien także posiadać **wiedzę** na temat sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych w danym regionie i to zarówno w odniesieniu do historii jak i współczesności.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Funkcję Rzecznika Praw Obywatelskich pełni obecnie dr hab. Irena Lipowicz, prof. UKSW (to już IV kadencja Rzecznika)

Warto przypomnieć, że **prawa obywatelskie**, opierają się m.in. na prawach człowieka i obywatela zapisanych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (z 1948 r.), w której czytamy:

„Artykuł 2

Każdy człowiek posiada prawa i wolności zawarte w niniejszej Deklaracji bez względu na jakiejkolwiek różnice rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych i innych, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub jakiegokolwiek innego stanu”.

Pobierz [Powszechną Deklarację Praw Człowieka...](#)

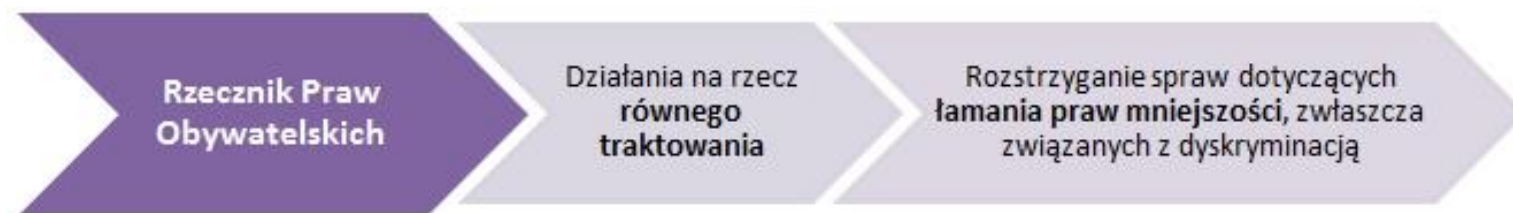
oraz Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych (z 1966 r.), w którym znalazł się zapis podobny do tego z Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (art. 2), a także zapisano w art. 26 zakaz dyskryminacji z

„takich względów jak: rasa, kolor skóry, płeć, język, religia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuacja majątkowa, urodzenie lub jakiejkolwiek inne okoliczności”.

Pobierz [Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych...](#)

Rzecznik Praw Obywatelskich

- w zakresie obowiązków Rzecznika Praw Obywatela znajduje się zatem również rozstrzyganie spraw dotyczących łamania praw mniejszości, a szczególnie tych związanych z dyskryminacją czy prawem do zachowania i rozwoju własnej kultury, języka, tradycji itd.
- działania Rzecznika w tym względzie zostały dookreślone jako działania na rzecz **równego traktowania**.

Równe traktowanie

Należy dodać, że na początku stycznia 2011 roku weszła w życie Ustawa z 3.12. 2010 roku o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, mocą której kwestie równego traktowania znalazły się w kompetencjach:

- Rzecznika Praw Obywatelskich
- Pełnomocnika Rządu do spraw równego traktowania (powołany Rozporządzeniem Rady Ministrów z 22.04.2008 r. i Ustawą z dnia 3.12. 2010 r.; funkcję tę pełni obecnie dr Agnieszka Kozłowska-Rajewicz).

Podsumowanie

Sytuację mniejszości określa jednak **nie tylko polityka**, którą wobec niej prowadzi grupa większościowa.

Określa ją również **aktywność przedstawicieli mniejszości i ich zaangażowanie w życie grupy własnej oraz większościowej**. Przykładem tej ostatniej może być udział w wyborach samorządowych i parlamentarnych oraz wystawienie w nich reprezentacji mniejszościowej.

W obecnej, VII kadencji Sejmu jest tylko jeden poseł reprezentujący mniejszości - Ryszard Galla - poseł niezrzeszony, reprezentujący mniejszość niemiecką*. Wśród posłów są jednak osoby, które choć reprezentują dane partie polityczne to należą także do mniejszości narodowych i etnicznych - czy znasz takiego posła/posłów? czy potrafisz wymienić jego/ich imię/imiona i nazwisko/nazwiska?

* W 1991 r. mniejszości były reprezentowane przez:

- Wyborczy Blok Mniejszościowy (obejmujący mniejszości: czeską, litewską, słowacką i ukraińską);
- Komitet Wyborczy Prawosławnych (przedstawiciele mniejszości białoruskiej i ukraińskiej);
- Krajowy Komitet Wyborczy Mniejszości Niemieckiej;
- lokalny: Niemiecki Komitet Wyborczy Regionu Katowickiego „Pojednanie i Przyszłość”.
- W 1993 r. spośród komitetów wyborczych pozostał tylko jeden: Komitet Wyborczy Mniejszości Niemieckiej - i tak jest do dzisiaj.

Podsumowanie graficzne

**Komisja do spraw
Mniejszości Narodowych
i Etnicznych w Sejmie RP**

Sprawy związane z utrzymaniem
dziedzictwa kulturowego mniejszości,
ochroną ich praw, realizacją **zasady**
równego traktowania

Projekt **ustawy** i
poprawki do niej,
opinie, stanowiska,
dezyderaty

Praca w **sali sejmowej** i na
sesjach **wyjazdowych**

**Departament
Wyznań Religijnych
oraz Mniejszości
Narodowych i
Etnicznych w MAiC**

Opracowywanie propozycji
rozwiązań problemów
zgłaszanych przez
organizacje mniejszościowe

Określanie zasad
podziału dotacji i ich
rozliczania

Prowadzenie
Urzędowego Rejestru
Gmin, w których używany
jest język pomocniczy

Prowadzenie Rejestru
gmin, na których obszarze
używane są nazwy w języku
mniejszości

**Komisja Wspólna
Rządu i Mniejszości
Narodowych i
Etnicznych**

Organ
opiniotwórczo-doradczy
Prezesa Rady Ministrów

Przedstawicielstwo obu
zainteresowanych stron

Mniejszości wybierają
swojego przedstawiciela
na 3 lata

Dotychczas 37 posiedzeń dot. kwestii
dotacji, spraw szkolnictwa, współpracy
administracji publicznej i samorządowej
z organizacjami mniejszościowymi

**Pełnomocnik
wojewody do spraw
mniejszości
narodowych i
etnicznych**

Koordinowanie na terenie
województwa działań administracji w
odniesieniu do mniejszości

Opracowywanie
informacji na
temat sytuacji
mniejszościowej

Tylko w woj.
świętokrzyskim nie
ma pełnomocnika

Cechy dobrego pełnomocnika:
sprawiedliwy, obiektywny,
aktywny, mający wiedzę nt.
mniejszości

**Rzecznik Praw
Obywatelskich**

Działania na rzecz
**równego
traktowania**

Rozstrzygnięcie spraw dotyczących
łamania praw mniejszości, zwłaszcza
związanych z dyskryminacją